

Nederlands is een vak, ook in beroepsopleiding

De taalbeheersing van vmbo- en mbo-leerlingen is vaak beneden niveau. Variatie in het aanbod van Nederlands taalonderwijs kan hun vaardigheid vergroten. De docent Nederlands is daarbij onmisbaar.

door Simon Verhallen en Anke van Kampen

Jongeren in vmbo en mbo beheersen de Nederlandse taal vaak onvoldoende. Dit geldt voor zowel autochtone als allochtone leerlingen. Het lage taalniveau kan een probleem zijn in hun toekomstige baan of wanneer ze willen doorstromen naar hbo-opleidingen als de pabo. De oorzaak van de gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal wordt vaak gezocht in het 'competentiegericht leren' en het afschaffen van het Nederlands als afzonderlijk vak. Onze ervaringen in de Campagne Leersucces vmbo en mbo leiden tot een andere conclusie: veel scholen hebben geen visie op hoe de leerlingen de taal het beste kunnen leren..

In een onlangs verschenen rapport adviseert een expertgroep over duidelijkheid over het niveau dat leerlingen moeten bereiken. Volgens de experts zijn aparte taallessen niet genoeg voor een kwart van de leerlingen van de eerste twee klassen van het vmbo. Voor hen zou het effectiever zijn als ze op datzelfde moment ondersteuning krijgen van een vakdocent.

Taalontwikkeling kan op drie manieren plaatsvinden: in aparte lessen Nederlands, geïntegreerd in de beroepsopleiding en als individuele taalondersteuning. Onderwijsinstellingen zouden een taalbeleid moeten ontwikkelen waarin ze afwisselend deze drie manieren toepassen, afhankelijk van doelstelling en situatie.

De traditionele wijze om Nederlands aan te bieden, is taalontwikkeling in aparte lessen. De klacht van docenten Nederlands was, en is nog steeds, het overladen curriculum. Kennis en vaardigheden vereisen veel oefening, maar er zijn te weinig uren per week beschikbaar voor leerlingen met achterstanden in de taalontwikkeling. Eisen worden versoepeld of helemaal losgelaten, waardoor de leerling nog minder toegerust is op de vervolgopleiding of de beroepspraktijk.

DOCENT AFGESCHAFT

Een tweede manier is zo'n vijftien jaar geleden hier en daar ingevoerd: de integratie van taal in het beroepsonderwijs. De beroepspraktijk biedt oneindig veel mogelijkheden om de taalontwikkeling van leerlingen te bevorderen. Spreekvaardigheid kun je oefenen bij verkooptechniek, gespreksvaardigheid bij werkoverleg, schrijfvaardigheid bij het maken van verslagen of het schrijven van sollicitatiebrieven. Voor leerlingen wordt direct duidelijk waarom ze voor hun

beroepsuitoefening die vaardigheden zo hard nodig hebben. Geïntegreerd taal- en beroepsonderwijs heeft een positief effect op de ontwikkeling van (taal)vaardigheden en de motivatie van leerlingen.

Vreemd is dat op veel scholen waar taal- en beroepsonderwijs geïntegreerd werden aangeboden de aparte lessen Nederlands met docent meteen werden afgeschaft. Dit terwijl niet alleen de leerling, maar vooral ook de beroepsdocent de kennis van de docent Nederlands heel hard nodig heeft. Want hoe je gesprekstechniek oefent, waar je op let bij schriftelijke teksten en op welke manier een presentatie boeiend wordt, hoort toch echt bij een vak en wel dat van de docent Nederlands. De docent Nederlands inventari-

De beroepspraktijk biedt oneindig veel mogelijkheden om de taalontwikkeling van leerlingen te bevorderen.

HUMANTOUCHPHOTO

seert samen met de beroepsdocenten welke taalvaardigheden nodig zijn, welke didactiek het meest geëigend is en hoe in de praktijk de vaardigheden geoefend kunnen worden. Organisatorisch kan dat op verschillende manieren gestalte krijgen. De docent Nederlands kan de volgorde en de selectie van onderwerpen in zijn lessen aanpassen aan datgene wat in de beroepsvakken aan de orde is. Hij bereidt dan met leerlingen stages voor of oefent met voorbeelden uit de beroepspraktijk die de beroepsdocent levert. De tweede manier is dat de docent Nederlands en de beroepsdocent samenwerken in de lessen en de taal geïntegreerd aanbieden. Of de docent Nederlands krijgt de functie van taalcoach op de school en draagt deskundigheid over naar collega's: wat kun je in je eigen les doen om de taalvaardigheid te bevorderen en wat heb je daarvoor nodig? Voorwaarde is wel dat het management van de school zorgt voor de noodzakelijke randvoorwaarden, zoals tijd voor scholing en het gezamenlijk voorbereiden van de lessen. Een derde manier om de taalontwikkeling van leerlingen te ondersteunen is de individuele, remediërende aanpak. In het open leercentrum met computerprogramma's ontwikkelen de leerlingen hun taalvaardigheid op maat. Echter, ook hier is de docent Nederlands nodig om uit te maken welke leerling wat precies nodig heeft.

VERSTANDIGE MIX

Ons pleidooi is dus dat scholen niet kiezen tussen bovengenoemde drie manieren van taalonderwijs, maar alle drie de werkwijzen in een verstandige mix aanbieden. Die scholen zorgen voor specialisten op school die de beroepsdocenten kunnen helpen bij het benutten van de vele potentiële leersituaties voor hun leerlingen in de beroepspraktijk. Specialist die delen van de leerstof zelf voor hun rekening nemen omdat dat nu eenmaal efficiënter is en die voor de leerlingen die dat nodig hebben een apart remediërend programma samenstellen en het verloop daarvan nauwlettend bijhouden en zo nodig bijstellen.

De samenwerking tussen beroepsdocenten en de docent Nederlands is niet alleen van belang binnen dezelfde opleiding vmbo en mbo, maar ook tussen die opleidingen. Wij hebben bij de Campagne Leersucces te vaak meegemaakt dat de docenten van elkaar niet wisten wat ze aan het doen waren, welke eisen er aan leerlingen werden gesteld en welke methoden daarbij gebruikt werden. Het belang van doorlopende taalleerlijnen is evident, gezien het aantal leerlingen dat juist in de overgang van vmbo naar mbo struikelt en de opleiding zonder beroepskwalificatie verlaat. Taalvaardigheid is voor leerlingen een voorwaarde voor leersucces en voor hun kansen op de arbeidsmarkt. Een effectief taalbeleid op school zet alle beschikbare mogelijkheden gericht in en stelt taal- en beroepsdocenten in staat hun deskundigheid en werkwijze verder te ontwikkelen, binnen de eigen school en in combinatie met het vervolgonderwijs.

Simon Verhallen en Anke van Kampen zijn mede-auteurs van het boek Doorgaan met taal, een handreiking voor de doorlopende taalleerlijn in vmbo en mbo.

Wilt u op dit artikel reageren? Stuur een e-mail met uw mening naar redactie@didaktief.nl

Doodlopende leerlijnen

'Leerlijnen' is rond de jaarwisseling naar 2008 hét trendy woord in het onderwijswereldje. We willen leerlijnen hebben, en niet zomaar leerlijnen, maar doorlopende leerlijnen. Er worden doorlopende adviezen over leerlijnen geschreven, er worden doorlopende leerlijnen bedacht en er wordt uiteraard heel veel vergaderd over doorlopende leerlijnen. Als de lente aanbreekt, zullen de leerlijnen even vrolijk over elkaar heen buitelen als de pasgeboren lammetjes.

Zoals wel vaker het geval is bij modieus jargon, heeft iedereen zijn eigen invulling van waar het over gaat. Zo ligt er sinds kort een advies van de expertgroep doorlopende leerlijnen taal en rekenen. In dat advies is uitgewerkt wat een leerling op een bepaalde positie in het onderwijsstelsel moet kennen en kunnen bijvoorbeeld op het gebied van spellen of breuken. Hier wordt de doorlopende leerlijn per specifiek vak keurig uitgetekend. Er zijn ook doorlopende leerlijnen die zich richten op het aanbod van de school of op de bibliotheek die de school helpt om een programma voor lezen in te richten. Daarin vind je suggesties voor leesbevorderende activiteiten van leerlingen vanaf groep 1 tot het einde van de school. Met een letter verschil noemen we deze doorlopende leeslijnen.

In de wereld van de brede school spreekt men ook over doorlopende leerlijnen. Dat gaat het om de afstemming tussen het leren binnen de school en het leren buiten de school, bijvoorbeeld in de verlengde schooldag. En ook gemeenten hebben het vaak over doorlopende leerlijnen. Maar zij bedoelen dan weer dat ze de aansluiting tussen de verschillende instellingen willen verbeteren, zoals de overgang van peuterspeelzaal naar basisschool of van basisschool naar voortgezet onderwijs. Dat kan gaan over simpele zaken als de openings- en sluitingstijden, maar ook over het doorgeven van leerlingdossiers of het verbinden van de verschillende onderdelen van een organisatie. Het is natuurlijk heel zinvol om op al deze punten eens te kijken of er afstemming mogelijk is en of we iets meer houvast kunnen bieden aan de kinderen, hun leerkrachten en hun ouders. Toch zien we dat in het verleden de doorlopende leerlijnen meestal eindigden als doodlopende leerlijnen. Alle inspanningen moesten uiteindelijk toch worden gerubriceerd onder de noemer 'trekken aan een dood paard'.

De verklaring hiervoor is niet zo moeilijk. Zo leidt veel afstemming in een stelsel tot starheid en onveranderlijkheid. Als je veel op elkaar afstemt, heeft een wijziging in een van de onderdelen, bijvoorbeeld de peuterspeelzaal of groep 8, meteen gevolgen voor de rest van het systeem. Dat betekent eindeloos polderen om een voor de hand liggende verbetering in je eigen situatie aan te brengen. En daar heeft niemand trek in. Maar het is ook vreemd dat we al dertig jaar werken aan meer autonomie en een eigen profiel van scholen, en dat we ze dan via de achterdeur weer als brave hondjes aan de leerlijn leggen. Trends duren meestal niet zo heel lang. Veel doodgelopen leerlijnen zullen eind 2008 dan ook zijn begraven en vergeten.